

НАУКОВЕ ЖИТТЯ НМАУ ІМ. П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО

ЗАХИСТИ НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ

На засіданнях спеціалізованої вченої ради Д. 26. 005. 01 Національної музичної академії імені П. І. Чайковського відбулися захисти дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора мистецтвознавства.

25 грудня 2014 року **Ілона Євгенівна Таміліна** захистила дисертацію **«Київський оперний театр у 80-і роки ХІХ століття : антрепренери, репертуар, трупа»** на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво.

У роботі досліджено діяльність Київського оперного театру протягом 1880–1889-х років, зокрема: здійснено огляд культурного життя Києва у 1880-і роки, розкрито характер відносин антрепренерів театру і міської влади; охарактеризовано діяльність антрепренерів Й. Я. Сетова та М. М. Савіна; проаналізовано репертуарну політику Київського оперного театру протягом 1880–1889 років; розглянуто найбільш цікаві постановки оперних спектаклів за цей час; охарактеризовано трупу оперного театру; укладено покажчик «Музична бібліографія київської періодики: київські оперні сезони у 1880–1889 рр.»; складено таблиці хронологічні (репертуар, списки артистів) та алфавітні (за назвами опер, іменами композиторів, іменами артистів трупи).

Роботу виконано за такими матеріалами: документи з фондів Центрального державного історичного архіву України (м. Київ); Державного архіву Київської області; Державного архіву м. Києва; Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України; Державного музею театрального, музичного та кіномистецтва України; музичного відділу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ). Використано також матеріали преси та періодичних видань за 80-і роки ХІХ ст., які збереглися у фондах газетного відділу НБУВ («Заря», «Киевлянин», «Киевский листок», «Киевское слово», «Труд»); раритетні музикознавчі й театрознавчі праці, розвідки з історії Києва, опубліковані в ХІХ ст.; мемуарні матеріали відповідного періоду (Марії Савіної, Сергія Ярона та ін.).

У дисертації Київський оперний театр у 1880–1889-х років досліджено як складну музичну інституцію, а його діяльність розкрито у взаємозв'язку її складових (антрепренер, солісти, диригенти, оркестр, хор); охарактеризовано юридичні відносини антрепренера і міської влади; уведено в науковий обіг нові документи (контракти, доповідні записки, протоколи, рецензії тощо); розглянуто київські оперні постановки («Кармен» і «Перська красуня» Ж. Бізе; «Демон» А. Рубінштейна та ін.); представлено хронограф репертуару Київського оперного театру у 1880–1889-х роках.

Матеріали дослідження можуть бути використані у подальших дослідженнях з історії українського музичного театру, а також у процесі викладання навчальних дисциплін у вищих навчальних закладах (історії української та російської музики, музичного краєзнавства, історії театру, історії оперної режисури).

29 січня 2014 року **Анатолій Анатолійович Семікозов** захистив дисертацію «**Мандоліна у західноєвропейській музичній культурі XVIII століття в аспекті взаємодії оперної та інструментальної музики (на прикладі концертів А. Вівальді та Дж. Паїзієлло)**» на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво. Мета дисертаційного дослідження – визначити місце мандоліни в музичній культурі Західної Європи на основі хронологічно вибудованої паралелі шляхів конструктивних перетворень інструментів мандолінного сімейства і жанрової динаміки їх репертуару, а також представити концерти для солюючої мандоліни з оркестром А. Вівальді і Дж. Паїзієлло та для двох мандолін з оркестром А. Вівальді як закономірний етап історичної інструментальної практики, виявити в них вплив тенденцій оперної й інструментальної музики XVIII ст.

Дисертант залучив до аналізу західноєвропейської історії інструментів мандолінного сімейства відповідні актуальні історичні та органологічні концепції, які надають можливість послідовно розкрити шлях їх розвитку у професійній музичній практиці, визначити середовище соціокультурного побутування мандоліни та інструментів її сімейства в Західній Європі, виявити особливості динаміки мандолінного мистецтва у процесі зміни інструментальної парадигми кінця XVII – XVIII ст. та аспекти взаємодії опери й інструментальної музики епохи Просвітництва, розглянути жанрово-стилістичну динаміку концерту в контексті впливу опери, охарактеризувати мандолінні концерти А. Вівальді з позиції оперних рефлексій композитора, виявити в мандолінних концертах Дж. Паїзієлло характерні жанрові і стилістичні тенденції кінця XVIII ст. Аналітичним матеріалом дисертаційного дослідження обрано концерти для солюючої мандоліни і для двох мандолін зі струнним оркестром А. Вівальді, концерти для мандоліни зі струнним оркестром Дж. Паїзієлло, концерти для мандоліни соло та струнного складу К. Чечере, Д. Каудіозо, Г. Габеллоне, Дж. Джуліано, Л. Ламберті, В. Уголіно; сонати для однієї і двох мандолін із супроводом Дж. Коки, Д. Б. Джервазіо, Д. Паолуччи; інструктивний і навчальний репертуар шкіл Г. Леоне «Рациональний метод для переходу від скрипки до мандоліни», Дж. Фукетті «Метод для легкого освоєння гри на мандоліні з 4 та 6 струнами», П. Дені «Метод навчання гри на мандоліні».

Наукова і теоретична новизна дисертації полягає в тому, що в ній уперше: мандолінне мистецтво відображено в західноєвропейській музичній культурі XVIII ст. в аспекті взаємодії оперної та інструментальної музики; у науковий обіг введено аналітичний огляд: концертів для солюючої мандоліни з різними інструментальними складами ряду маловідомих італійських композиторів К. Чечере, Д. Каудіозо, Г. Габеллоне, Дж. Джуліано, Л. Ламберті, В. Уголіно; найбільш відомих шкіл з методики навчання гри на мандоліні другої половини XVIII ст. Г. Леоне, Дж. Фукетті, П. Дені, репрезентований у них авторський інструктивний матеріал та навчальний репертуар проаналізовано в ракурсі теми дисертації. Уперше у вітчизняному музикознавстві досліджено концерти для мандоліни з оркестром Дж. Паїзієлло (*Es dur* і *C dur*). Мандолінні концерти А. Вівальді та Дж. Паїзієлло розглянуто в контексті історії мандоліни й попередніх модифікацій інструментів її сімейства і репрезентовано як підсумкові етапи важливих періодів розвитку професійної мандолінної традиції; концерти для мандоліни з оркестром А. Вівальді та Дж. Паїзієлло і концерт для двох мандолін з оркестром А. Вівальді проаналізовано в аспекті впливу характерних тенденцій оперної та інструментальної традиції відповідного часового періоду.

29 січня 2014 року відбувся захист дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво **Янжими Володимирівни Морозової** на тему «**Спектр традицій в скрипковій творчості Пауля Хіндеміта в контексті стильових тенденцій першої половини ХХ століття**». Дисертантка виявила специфіку скрипкового стилю П. Хіндеміта, естетично пов'язаного з традиціями скрипкової музики, у контексті тенденцій ХХ ст.; охарактеризувала ознаки скрипкових творів П. Хіндеміта, успадковані від митців ХVII–ХVIII ст., композиторів-класицистів, романтиків; виявила новаторські тенденції у скрипковому стилі П. Хіндеміта; розкрила естетичні основи у драматургії сонат для скрипки і фортепіано і скрипкового концерту у творчості композитора; визначила неокласицистичну спрямованість у скрипкових творах П. Хіндеміта. Зокрема, у роботі вперше проаналізовано сонати для скрипки і фортепіано і скрипковий концерт П. Хіндеміта з погляду скрипкового письма; проведено паралелі між скрипковими творами П. Хіндеміта і творами композиторів попередніх епох; визначено зв'язок між вибором інструмента (цього разу, скрипки) і засобами музичної виразності творів; виявлено тенденції розвитку скрипкового стилю П. Хіндеміта; здійснено інтонаційно-драматургічний аналіз скрипкових творів П. Хіндеміта; виявлено роль скрипкової партії в камерних творах композитора.

26 лютого 2014 року **Іван Юрійович Кузьмінський** захистив дисертацію «**Витоки, музична теорія та виконавська практика партесного багатоголосся**» на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво. У роботі досліджено питання запровадження й розвитку партесного співу, визначено роль особи у цьому процесі; охарактеризовано взаємодію і співвідношення різних культурних традицій, систему навчання співу, виконавську практику тощо. Дисертант з'ясував причини запровадження нотолінійної нотації в монодичній українсько-білоруській православній традиції та запровадження партесного співу у православній церкві Речі Посполитої; виявив центри партесного багатоголосся та осіб-ініціаторів, які започаткували цей процес; визначив місце й роль православної монодії, партесного багатоголосся, музичних інструментів і латинських піснеспівів у музичній складовій літургічної практики греко-католицької церкви; з'ясував умови запровадження й розвитку партесного співу в Києві; виявив час та обставини проникнення партесного багатоголосся до Москви, а також стан розвитку і межі поширення партесного співу в Київській православній митрополії другої половини ХVII ст.; дослідив характер розвитку партесного співу у Львівському Успенському братстві після завершення Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького; доповнив життєписи композиторів, авторів партесного багатоголосся; визначив рівень розвитку сольмізаційної, метро-ритмічної систем, а також системи навчання співу, викладених у трактаті Миколи Дилецького «Музикійська граматика»; охарактеризував такі основні компоненти виконавської практики партесного багатоголосся, як кількісний склад виконавців, регентські функції, виконавські поради тощо; описав і вдосконалив класифікаційні системи корпусу списків трактату «Музикійська граматика», а також з'ясував природу виникнення так званого львівського рукопису «Граматики музикальна» та віленського протографа «Музикійської граматики». Практичне значення одержаних результатів визначається актуальністю та новизною порушених проблем, а також поглибленням знань про історію, теорію та практику партесного багатоголосся.

26 березня 2014 року відбувся захист дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво **Ольги Марківни Лігус** на тему: **«Жанрово-стильова динаміка української фортепіанної музики ХІХ – початку ХХ ст. у контексті європейського романтизму»**. У роботі виявлено динаміку романтичного стилю у процесі еволюції фортепіанних жанрів української музичної творчості ХІХ – початку ХХ ст. у контексті європейського романтизму; розкрито філософські й естетичні аспекти європейського романтизму; визначено спільні естетичні ознаки європейського й українського романтизму, розглянуто національно-світоглядні засади українського романтизму; систематизовано основні напрями дослідження категорій музичного стилю й жанру; проаналізовано жанрову систему української музики епохи Романтизму; визначено фортепіанні жанри європейського романтизму, які домінували в українській музиці протягом ХІХ – початку ХХ ст.; виявлено характерні ознаки моделей цих фортепіанних жанрів (жанрових домінант), створених європейськими романтиками; розкрито основні етапи еволюції жанрових домінант української фортепіанної музики зазначеного періоду в контексті європейського романтизму; визначено національні різновиди фортепіанних жанрів української музики епохи Романтизму; виявлено ознаки жанрово-стильової динаміки українського музичного романтизму. Розгляд української фортепіанної музики в контексті європейського романтизму викликав необхідність залучення широкого кола творів відповідних жанрів, написаних композиторами-романтиками різних національних культур: австрійської (Ф. Шуберт), ірландської (Дж. Фільд), німецької (Ф. Мендельсон), норвезької (Е. Гріг), польської (М. Шимановська, Ф. Шопен), російської (І. Ласковський, М. Глінка, А. Рубінштейн, П. Чайковський, А. Аренський, К. Лядов, В. Калінніков, О. Скрейбін, С. Рахманінов), чеської (Я. Томашек, В. Воржишек, Б. Сметана, А. Дворжак), угорської (Ф. Ліст), фінської (Я. Сібеліус, Е. Мелартін), французької (К. Сен-Санс, Ж. Массне, Г. Форе). Наукова новизна дисертації полягає в тому, що в роботі вперше: українську фортепіанну музику значного історичного періоду детально досліджено у стильовому аспекті; стильову динаміку українського музичного романтизму розкрито крізь призму еволюції фортепіанних жанрів; українську фортепіанну музику проаналізовано в контексті європейського романтизму; маловідомі фортепіанні твори українських композиторів ХІХ – початку ХХ ст. розглянуто у жанрово-стильовому аспекті музично-історичного процесу епохи Романтизму.

26 березня 2014 року відбувся захист дисертації **«Музична советіка С. С Прокоф'єва: специфіка, динаміка стилю»** на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво. Її автор, **Катерина Олександрівна Войціцька** дослідила динаміку композиторського стилю у советіці С. Прокоф'єва, а також об'єктивно-суб'єктивні передумови формування цієї тематичної групи у творчості композитора. У роботі визначено специфіку сучасного музикознавчого дискурсу з проблеми «С. Прокоф'єв і радянський світ»; дефініційовано термін «музична советіка»; обґрунтовано доцільність його введення у понятійний апарат музикознавства; досліджено характер відображення радянської дійсності у «Щоденнику» композитора; виявлено чинники, які сприяли формуванню музичної советіки С. Прокоф'єва; розглянуто жанрово-стильові аспекти творів, які належать до групи музичної советіки С. Прокоф'єва, а також виконавські рецепції музичної советіки композитора. Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше музичну советіку досліджено як частину складної, багатоаспектної проблеми

«С. Прокоф'єв та радянський світ» із проєкцією на особливості її рецепцій та функціонування у художньому просторі ХХІ ст.; розроблено проблему музичної советіки С. Прокоф'єва як цілісної тематичної групи; уведено в науковий обіг дефініцію терміна «музична советіка» як потужного музикознавчого інструменту дослідження творчості С. Прокоф'єва; обґрунтовано необхідність вивчення комунікації С. Прокоф'єва з радянським світом як такої, що має унікальні ознаки; розкрито окремі аспекти цієї комунікації; визначено специфіку функціонування радянського тексту в «Щоденнику» (на прикладі фрагменту за 1927 р.); окреслено принципово новий проблемний аспект «ім'я Сталіна в музичній советіці С. Прокоф'єва»; розкрито динаміку прокоф'євського стилю у творах, які належать до тематичної групи «музична советіка». Практичне значення матеріалів дисертації полягає в тому, що вони можуть бути використані у навчальних курсах з історії музики ХХ століття, історії культури ХХ століття, історії музики етносів України, виконавської інтерпретації.

30 квітня 2014 року відбувся захист дисертації **«Українська церковно-музична творчість 20-х років ХХ століття: жанрові пріоритети та стилістичні особливості (на прикладі доробку композиторів київської хорової школи)»** на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – Теорія та історія культури (мистецтвознавство) **Ольги Володимирівни Засадної**. У роботі розкрито основні тенденції розвитку жанрової системи богослужбово-музичної творчості, стилістичних особливостей творчого доробку митців досліджуваного періоду порівняно з українським богослужбовим і паралітургійним музичним мистецтвом перших десятиліть ХХ ст. в контексті церковно-суспільного життя в Україні 20-х років ХХ ст., зокрема показано вплив суспільно-релігійних чинників (зокрема пов'язаних із церковно-визвольним рухом) на розвиток української богослужбової творчості цього періоду; виявлено джерела й особливості стилістичних тенденцій в українській богослужбовій музиці 20-х років ХХ ст. у контексті втілення концепції «українізації Служби Божої»; охарактеризовано жанровий спектр церковної і паралітургійної творчості українських композиторів з урахуванням співвідношення жанрового змісту й авторського стилю, зокрема відповідності музичного змісту жанровій семантиці, а драматургії – канонічним засадам; визначено специфіку відтворення типових для церковного й паралітургійного пластів української музики співочих моделей у прийомах авторської стилістики; з'ясовано концепції і принципи композиції неканонічних жанрів («проповідницьких відправ») як своєрідного явища національної церковно-музичної творчості.

Дослідження виконано за матеріали і документами фондів Центрального державний архів вищих органів влади та управління України; Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського; Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України; Інституту рукопису, газетного та музичного фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Наукова новизна дисертації визначена її спрямуванням на вивчення церковно-музичного доробку композиторів, які працювали у Києві протягом 20-х років ХХ ст. У роботі вперше в українському музикознавстві: на основі архівних документів розкрито численні невідомі факти творчого шляху композиторів у контексті суспільно-релігійних процесів 1920-х років, що дало змогу значно розширити уявлення про їхню діяльність; з'ясовано зумовленість створення нових церковно-музичних композицій провідними напрямками розвитку національної церковної музики в контексті церковно-визвольного

руху; детально проаналізовано розвиток жанру літургії та окремих її піснеспівів у творчості представників київської хорової школи досліджуваного періоду, що дало можливість виявити характерні стилістичні тенденції як розвиток її художніх здобутків; виявлено стилістичні особливості в інших жанрах богослужбового хорового мистецтва, що дало змогу констатувати переважання церковно-прикладного – храмового (А. Ковальов) напрямку як головної жанрово-стилістичної ознаки тогочасних культових композицій; здійснено детальний аналіз унікального явища в духовній музиці першої третини ХХ ст. – жанру «проповідницьких відправ» на прикладі «Служби Божої “Визволення”» П. Гончарова. Таким чином суттєво доповнено цілісну картину церковно-музичної творчості представників київської хорової школи 1920-х років у контексті реалій суспільно-релігійного життя шляхом висвітлення невідомих до сьогодні фактів і аналізу творчого доробку різних композиторів. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть використовуватися в подальших наукових дослідженнях, для написання посібників, створення лекцій і спецкурсів з історії української музики, хорової та церковно-музичної творчості. Вони сприятимуть поглибленню знань про українське хорове мистецтво 1920-х рр., відкриваючи нові грані в галузі сакральної музики. Водночас віднайдені твори мають значну практичну цінність, тому їх доцільно залучати до навчального процесу і репертуару світських колективів і церковних хорів.